

Esse detrei ori in septemana: Mercuri-a, Vineri-a si Doinic'a, candu o cõla intrãga, candu numai diumotate, adeca dupa momentulu impregiurãrilor.

Pretulu de prenumeratiune:

pentru Austria:	
pe unu anu intregu	8 fl. v. a.
diuotate de unu	4 " " "
patrariu	2 " " "
pentru Romania si strainetate:	
pe unu anu intregu	16 fl. v. a.
diuotate de unu	8 " " "
patrariu	4 " " "

ALBINA

Prenumeratiunile se facu la toti dd. corespondinti a-i nostri, si d'adrepulu la Redactiune **Josefstadt, Langeasse Nr. 43**, unde suntu a se adresã si corespondintiele, ce privescu Redactiunea, administratiunea sau spediriã; cate vorfi nefrancate, nu se vor primi, era cele anonime nu se vor publica.

Pentru anuntie si alte comunicatiuni de interesu privatu — se raspunde cate 7 cr. de linie repetirile se facu cu pretiu scadiutu. Pretiu timbrului cate 30 cr. pent. una data, se antecipa.

Invitare de prenumeratiune

la

„ALBINA“

Cu 1 aprilie st. v. incepemu alu II patrariu de anu, deci deschidemu prenumeratiuni noue.

Pretulu de prenumeratiune pent. Austria

pre unu anu intregu	8 fl. v. a.
1/2 de anu	4 fl. v. a.
1/4 " "	2 fl. v. a.

pentru Romania si strainetate

pre unu anu intregu	16 fl. v. a.
1/2 de anu	8 fl. v. a.
1/4 " "	4 fl. v. a.

Redactiunea.

Viena 8/20 aprilie 1869.

Rescriptulu regescu conchiama dietã Ungariei pre diu'a de astadi. Scimu inse cã, dupa datina, cateva dile se petrecu cu constituirea si numai apoi urmeza deschiderea solena a dietei prin cuventulu de tronu. Imperatul a plecatu anca ieri catra Buda, va se dica M. Sa si estimpu va deschide in persõna corpulu legiutoriu alu Ungariei si alu tieriloru anesate catra dens'a fora voia loru.

Acesta sesiune dietala este prim'a, carea s'a conchiama si se intrunescu restimpulu prescriu de constituirea de la 1848.

Constituirea din 1848 pretinde ca, dupa finea unei sesiuni dietali, in restimpu de 6 luni se se conchiame o dieta noua. Inse veni absolutismulu carele arunca constituirea peste capu, era guvernele constitutional ce se urma de la 1860 pana astadi, neci unulu n'a tîenutu multa socõta de constituirea a unguresca, desclinitu nu de pretensiunea ei in privintia restimpulu pentru conchiama dietei.

Dar guvernulu de acum, fetu alu constituiei din 1848, trebuia se merge pe calea acestei constituiei casf pre firu. Elu merge dejã, celu putienu catu e pentru forme, si astfelu macar la formalitati constitutionalismulu ajunsu unu cursu regulatu, ordinariu, de unde mai nainte era numai o stare esceptiunala, straordinaria.

Inse desf este constitutionalismu la formalitati, in esintia contine pentru noi o apesare amara, unu reu contra caruia deputatii nostri vor trebui se intre de nou in lupta.

In presera luptei, noi nu ne potemu adresã mai bine deputatorulu nostri de catu traducendu in romanesce unu apelu ce unu numeru mare de bravi compatrioti serbi padresza deputatorulu serbesci prin organulu loru nationalu „Zastava“ din 4/16 aprilie, si in care, dupa ce li poftescu resolutiune si curagiu, li dicu:

„Faptele contrariiloru ni sunt dovõda din capulu locului, cã libertate nu ni veti eluptã, dar consciintia natiunei, consciintia voãtra, ni sunt garantia, cã veti pastra onõrea voãtra si onõrea natiunei, si veti dovedi Europei, cã astadi nu este epõca emigratiunei popõraloru, ci cã aici, unde traimu si ni versãmu sangele, aici trebuie se ni se faca unu viitoriu mai bunu, trebuie se ni se dea libertatea.“

„Daca magiarii erasi ar retaci a nu vedẽ in voi pre natiunea romanescã (in testu: serbesca) ci numai pre individi particulari, atunci, fratiloru, are se urmeceea ce trebuie se urme, are se urme:

„esirea voãtra din dieta“, din acesta adunare, carea vre se ignoreze spiritulu timpului, carea cu mana profana vre se rumpa „legile scrise de Dãieu!“

„Luptati cu barbatia, luptati pana unde se pote; era oftarile nõstre de aici ve vor petrece pana la Pest'a si ve vor petrece acolo si nu ve vor paresi nici macar pre unu minutu; si fiti convinsi cã totu asiẽ ve va petrece natiunea intrãga si va priveghia asupra voãtra; standu sub astfelu de privighiare, nu ve temeti de nemic'a!“

Cestiunea confiniiloru militare.

(e) Organele opozitiunei unguresci de la impacatiune in cõci, adeca de la introducerea dualismulu totu mereu au urmatu a desbate cestiunea confiniiloru militare, adeca a „granitiiloru“ si „graniceriloru,“ — cerendu totu mereu desfacerea loru si prefacerea in provincialu, adeca in comitate unguresci; cu alte cuvinte: *desarmarea si darea loru in stepãrea magiara.*

Este cunoscutu cã granitia cea croato-slavona nu are altu elementu nationalu, de catu croatu si serbescu, era cea banatica — romanescu, serbescu si pucini nemti. Granitia magiara nu existe. Administratiunea in granitia — atatu cea militaria, catu si cea comunala si economica, pana de curendu a fostu — mai cã eschisivu nemtiẽca; astadi inse clementele nationali sunt mai respectate.

Ce vreu deci domni magiari, este invederatu: se li se dee tõte interesele si a nume cele nationali pre man'a loru.

Pana mai ieri organele regimulu ungurescu observau a supra acestei cestiuni o profunda tacere. Firesce se mai cereau multe maistrãii pentru a castigã inim'a monarculu si pentru acesta pofã si pretensiune. Destulu cã astadi incepura si unele foi guvernamentali a discute acesta cestiune, intrãdeveru de ocamdata numai in privintia granitiei croato-slavonice, tîenend'o aceea destulu de preparata prin transactiunea cu — dietã Croatiei. In acesta privintia opiniunea si dorintia guvernamentaliloru nu difere in fondu de opiniunea si dorintia opozitionaliloru magiari.

Acetea ne facu se ne interesãmu si noi de acesta cestiune, carea ne atinge pre aprõpe, avendu noi in granitia militaria banatica pre unu teritoriu de vr'o 150 de mile patrãte o poporatiune romana compacta de preste 160,000 (adeca mai numerosã de catu intrãga natiune sasãscã din Transilvania).

Suntemu, marturisimu, multu mai pucinu informati despre starea de astadi a graniceriloru nostri, despre aspiratiunile si dorintiele loru, de catu se cutezãmu a esã numai de catu la lumina cu o judecata si parere positiva, intemeiata, din punctulu nostru de vedere. Ne marginimu deci pentru asta data a semnalisa cestiunea si a recomandã atentiunei si studiulu barbatiloru nostri de competintia. Mai adaugemu, totu numai pentru d'a interesã pre onoratulu nostru publicu si pre barbatii de competintia, cã si dlaristic'a croata si cea serbesca tocmai acum pusera acesta importanta cestiune la ordinea dilei. „Zastava“ din Neoplant'a in nr. seu din 2/14 aprilie, candu o pune la ordinea dilei, i premitẽ din parte-si unu lungu siru de cele mai interesante observatiuni, dintre cari culagemu si reproducemu si noi cate-va, ca de exemplu:

Cã nu s'a apucatu partia guvernamentala pana acum de granitia, este

causa destula. Daca granitia croato-slavona era convocata la dietã din Zagabria, ea intaria partia nationala si subupa impacatiunea. Deak este fãra intieptã, era Andrassy si mai viclãna; nu vor se inghita tõte de o data, ci vor se mistuiesca bucata dupa bucata, ca prin mistuirea celoru d'anteiu se castige poteri pentru mistuirea celoru mai departe. De ocamdata a fostu destulu a tramite agenti prin granitia, cari se facu studie economice si sociale si se pregãtesca „calea Domnului.“

Si totusi din granitia nu se redica voci pentru schimbarea starii, si — nici serbii, nici romanii din provincialu nu facu amintire de granitia in programele loru.

Cum se splica acest'a? Eca cum:

Pana la 1848, in tõta granitia s'a creditu cã provincialulu, sãu „pãrãria“ cum se numia, e de totu un'a cu „libertatea“. Astadi nu mai e vorba d'ast'a. Astadi granicerii tîenu starea loru de mai buna de catu in provincialu. In granitia, darea este multu mai mica, sarea mai efina, servitiulu militariu in multe privintie este scurtatu si usiuratu, comunitatile au castigatu libertati, cari intrecu pre a celorã din provincialu; pedepsã batului s'a stersu, pre candu in provincialu totu se mai esecuta; incurcãturi cu boierii nu sunt; pasiunea tõta este a poporulu, nu numai o mica parte casf in provincialu; daca astadi granitia dã mai multi soldati, apoi se scia, cã curendu provincialulu va dã si mai multi, inca si „honvidi“ si „glõte“. Un'a numai, cã granitia n'are viãtia politica, libertate politica; dar inse — ce felu este astadi viãtia si libertatea politica a croatiloru si serbiloru! Ferẽscã-se granitia de astufelu de libertate.

Nu numai tacerea granitiei, ci si aceea caracterisãza situatiunea, cã liberulu orasiu Carlovetiã a cerutu se se puna sub granitia, si cã si pintre serbii din cõci de Dunare se audu adese voci, cã õre n'ar fi mai bine a cere, ca se fimu anesati la granitia, daca in provincialu nu ni este iertatu a traã si a ne desvoltã ca serbi? Firesce, de acã nu deducemu cã in granitia viãtia politica a poporulu nostru este buna, ci numai cã — stepãnitõrii de astadi prin apesãrile si nedreptãtirile poporulu au desteptatu ura catra aceia, cari abusandu desantulu nume de libertate si constitutionalismu, desconsidera pre poporu si drepturile lui chiar casf absolutismulu.

Acest'a a fostu caus'a, pentru carea in programele nõstre n'am potutu bagã granitia, ne dorindu a o prinde intr'unu jugu cu noi.

Dar cu tõte, de cestiunea acest'a nu vom scapã; opozitiunea o va aduce pre tapetu, si noi serbii si romanii trebuie se ne intielegemu, ce pusetiune se ocupãmu facia de ea?

Aplicarea limbei romane in viãtia publica in Bucovin'a.

In sesiunea dietei bucovinene din anulu trecut, si anume la desbaterea legii pentru organizarea noua a scõleloru reale, venindu vorb'a despre limba tierii in Bucovin'a, Murbach presiedintele tierii, voindu a demonstra, cã limba nemtiẽscã este limba tierii ca si cea romana, induse intre alte argumente si acel'a, cã in dieta, carea reprezenta poporatiunea tierii, se discute si se tratãdia afacerile in limba nemtiẽscã. Domnulu Murbach, ce e adeveratu, cu argumentulu acest'a nu potũ convinge pre maioritatea reprezentantiloru tierii, ca se recunõca si asiã-dicendu se inarticuleze

limb'a germana de o limba a tierii in Bucovin'a; dara din producerea acelu momentu, credemu, cã ablegatii nostri nationali vor fi cunoscutu, catu de mare este erõrea loru, cã densii la tratãrea si discuterea afaceriloru publice in dieta nu vorbescu romanesce, ci, afara de dd. Iliutiã si Croitoriu, se folosescu de limb'a nemtiloru.

Si intru adeveru, venindu unu omu strainu in dietã bucovinene si ascultandu discutiunile publice, sãu cetindu protõcolele si repõrtele stenografice ale acestui corpu legelativu, ar trebui se creãda, au cã toti reprezentantii tierii sunt nemti, au cã limb'a nemtiẽscã este impusa in modu imperativu pentru tratãrea afaceriloru dietali si prin urmare numai aceia sunt calificati, de a fi alesi de ablegati, cari vorbescu nemtiẽscã limpede si curgatoriu ca ap'a. Lauda legelatiunii din Austria si poporatiunii din Bucovin'a, cã pana astadi nu e inca neci un'a neci alt'a. Egal'a indreptãtire a limbeloru si in viãtia publica, la carea se numera cu preferintia agendele corpuriloru reprezentative ale tieriloru, districtelor si comunelor, este garantata prin legea fundamentala de statu, era d'intre cei 30. de ablegati ai dietei bucovinene sunt 18. nationali si numai 12. de alte limbe, carea cifra ar fi inca mai mica; daca in cinci cercuri de alegere rurali, intielegendu alegatori mai bine interesele vitale ale poporatiunii, nu ar fi alesi dirigatori de straine nemuri, ci barbati din sinulu intielegintiei nationala.

Catu de insemnate sunt daunele, ce se reversã peste poporatiunea nationala din aplicarea limbei germane la discutiunile dietale, ast'a se pote mai multu simti si cugetã, de catu a respicã prin cuvinte. Pentru aceea ne vom incercã a indegetã macar unele din cele multe:

A nu fi consciutu de drepturile sale naturale, este o nematuritate spiretualã; a nu exerciã drepturile sale positive, este o nepesãre de pusetiunea sa in viãtia socialã; a nu aperã drepturile sale politice, fiindu ele atacate sãu violate, este o lasitate politica; era a resemnã de facto desf nu de forma la drepturile sale legale, este o abnegatiune nedẽmna de omu, sãu dupa expresiunea biblica, lapedare de sine. Tõte acẽste assiome, recunoscute de jurisprudentia, se repõrta in asemene modu la popõra si individualitati nationala si politice, casf la persõne singurãtice; ele au asemene valõre pe terenulu dreptulu publicu ca si pe terenulu dreptulu privatu; aceste assiõmie stau necombatute si neclintite, candu e vorb'a de veri ce alte drepturi naturale si positive, si candu e vorb'a de dreptulu limbei.

Poporulu romanu sub conducerea intielegintiei sale, ori si unde si ori intre cari cerustari grele, nu s'a facutu vinovatu de sentintiele de condamnare, ce sunt espresẽ in a cele assiõmie juridice. Din contra vedemu si admirãmu virtutea morala si perseverintea fratiloru nostri nationali din Transilvania si Ungaria in sustinerea luptei pentru aperarea drepturiloru nationala, dintre care stã in linã prima: egalitatea limbei. De ar cadẽ poporatiunea romana din Bucovin'a sub un'a sãu alt'a dintre acele sentintie juridice de condamnare, credemu, cã pietrele din nenumeratele monumente ale lui Dragosiu, Alesandru celu Buãu si Stefanu celu Mare, ce stau de sute de ani si marturescu despre romanitatea tierii, ar strigã la ceru si ar cere osenda asupra unoru fi necredinciosi si cuprinsi de letargia. Dara ast'a nu este. Conservarea suveniriloru din timpurile de gloria nationala in baladele si cantecele poporulu de tiãra, activitatea intielegintiei nationala pentru cultur'a limbei si a nationalitatii romane, spriginulu intereseloru nationala din partea nobilime si a clerulu, tõte acẽstea dovedescu, cã consciintia nationala nu dormitãza si cã simtiulu de romani in anim'a poporatiunei nõstre nu e rece, si noi sperãmu cu firmitate, cã insotindu-se la aceste

doue postulate ale unei vietii nationale si precizarea sanetosa a intereselor noastre vitale, cauză si poporul romanu va prospera si asiă elu însa și populară, că este maturu și demnu de toate drepturile politice, de care se poate bucura un popor în secolul nostru.

Cu atatu mai putienu potemu presupune și si concede, că reprezentantii poporului nostru, precum sunt cei 18 în dietă tierii, s'ar potă portă în atare modu, ca se cada peste densii o reprobare din partea poporului, cumca în corpul reprezentativu alu unei tieri romane nu au reprezentativu, între alte interese vitale, și limb'a romanu. Noi credemu, că nu mai unele mominte asiă-numite de oportunitate, retienura pe reprezentantii nostri, de a se folosi în discutiunile dietale de limb'a romana a tierii. Inse toate acele mominte de oportunitate nu potă precumpni postulatele de dreptu, obligamintele de detorintia și daunele prejudiciului ce se face prin folosirea limbii nemtiesci. Precum atinseramu la începutu și precum se potă convinge fie-cine din protocoalele stenografice dietale, împregiurarea, că ablegatii fora deosebire se folosesc în discutiunile dietale de limb'a nemtiesca, dlui Mürbach i fu bine venita a demostri în publicu îndreptarea limbii germane naintea celei romane. Dăra cate alte argumentatiuni întru scaderă limbii nostre romane se vor fi facendū prin birouri și prin cercuri confidentiale? Si afara de acest'a, se binevoiesca ablegatii poporului a trage în cumpenire, dacă proverbiulu romanu: „de la capu se impute pescelă“ nu grigii se adeveră în tiă? Dacă reprezentantii poporului în dieta, carea este reprezentantia suprema a tierii, nu o introduce în salonulu celu mai de onore alu publicitatii și nu o radica pe scaunulu de demnitate alu legelatiunii, ei o lasa peregrinandu prin comunele rurale ca pre o cersitoria straina, ore un'a ca acest'a nu va demoralisau celu putienu nu va descordă energi'a atletiloru culturai romane? Noi credemu, că în casulu celu mai bunu, nu se vor areta fructele, indegetate de proverbiulu latinu, ce dice: „Verba movent, exempla trahunt“, căci ast'a trebuie se o concădia veri-care dintre ablegatii, că cu discursurile lor nemtiesci din dieta neci nu vor miscă, și neci nu vor atrage pre nimene, ca se se aprinda pentru cultura limbii romane.

Se punemu inse, că acele ingrigiri ar fi intrăcute, ceea ce o dorimu și noi din tota animă, apoi reflexiunea urmatoria nesmintitu se aretă inventu. E adeveră, că în ardore și prețindu din partea poporului, ca prin dirigatoriile și judecatoriile din tiă se se aplica limb'a tierii. Pretensiunea e drăpta și legală; dăra ce serioșitate potă se aiba astfelu de pretensiuni în ochii organelor publice, dacă reprezentantii poporului asiă-dicendū în forulu romanu nu vorbescu asiă, adăca în limb'a poporului, ca se fia întielesu de popor? Dăra senatori romani din Bucovina ascătu, pana ce pe or'a lui Croitoriu va dice totu poporulu: „Domnilor senatori, nu ve întielegemu ce vorbiti și ce otariti despre sort'a noastră.“

În fine nu potemu inca tacé despre un'a carea este în fapta pe la reprezentantiele comunale. Cu activarea sistemii reprezentative și anume pe bas'a legii comunale, devenira autonoma însesi comunele rurale. Pentru afacerile referitorie la cerculu de competentia alu comunelor, sunt comitetele comunale, cu primariele comunale în frunte. Se întielege de sine, că pentru ingrigirea scrisoriloru oficiulu internu și a corespondentiiloru cu alte primării și instantie districtuale, sustienu comunele cate unu notariu. Dăra cine sunt cei mai multi dintre acei domni de notari comunali? Trebuie se o spunemu, desu nu pre face onore comunelor nostre, că sunt straini, și că acestia neavendū cunoscintia limbii nationale adăca limb'a comunelor respective, scriu toate și toate, cate se atinge de comuna și de fia-care membru alu comunei, numai si numai în limb'a nemtiesca. Adeveru că partea cea mai mare a meritulu acestuia, cade pe sēm'a pretoriloru districtuali, cari au placerea a impune comunelor cu vrute cu nevrute notari de aceia, ce nu sunt în stare a li face suporare cu scrisori în limb'a romana; dăra ore s'ar face de acestea, dacă carturarii nazionali ar deschide ochii comunelor, că cu nevrute nu li potă impune nimene notariu, și că aplicarea limbii lor în afacerile scrisuale zace în folosulu și îndemanarea comunelor? Si ore cei

multi preparandi absoluti, ce n'au posturi de școlă, nu ar dovedi mai multa amóre pentru tiă și popor, si mai multa ingrigire însa de sortețori, dacă ar ocupa posturile de notari comunali, de catu se cutriere tier'a din comuna în comuna dupa locuri de invetiatori? Insemnetatea notariloru comunali pentru devenirea limbii romane la îndreptatirea sa legală, este nedisputabilă, căci voindū a introduce limb'a poporului în dirigatoriile districtuale, trebuie mai anteiu a o introduce în primariele comunale, si voindū a o introduce în dirigatoriia tierii, trebuie se fie de vor în primării și în capitaniat. Acestea de vor fi, atunci limb'a tierii nu va fi straina ci de casa în tiă și poporulu ce o vorbesce.

Caus'a invetiamentului poporulu publicu.

Urmările triste ce ne amenintă, dacă școlile confesionale în sensulu articulu de lege XXXVIII a instructiunii publice se vor strafomă în comunale, aparū mai evidentu din confrontarea statutulu organicu besericescu cu legea susu atinsa. Fiindcă autoritatile confesionale de ritulu gr. cat. s'au ingigitu de timpuriu a insciintia prin cercularie pre credinciosii sei spre sustinerea și mai departe a școliloru sale confesionale, așperandū prin acest'a vietii școliloru, așperandū ca un'ă silu alu nationalitatii: cu parere de reu și dorere trebuie se constatū, că din autoritatile besericesci gr. res. neci un'a n'a îndresnitu pana acum'a pe calea sa a invetiă poporulu romanu gr. res. și a-lu face atentu la periclele, ce ar amenintia religiunea și nationalitatea noastră prin tradarea școliloru confesionale; de unde, prin traganarea de a-si implini acest'a detorintia, devenira vre-o 20 de comune din dieces'a Aradulu viptima neprecepteri, căci unecu dintre comisarii guberniali școlari, — insarcinati cu alegerea datelor scolastice, — prin esplicarea nepotrivita a legii de instructiune publica: că statulu li va platf invetiatori, ér în unele locuri, unde afă resistintia, efortia prin sila morala dechiaratiunile, ca școlile lor confesionale se se schimbe în comunale. — Nu cumva se devina mai multe comunitati preda ratecieri, am aflatu cu scopu a recurge la ajutoriulu diurnalisticu, pentru așperarea și scutirea școliloru nostre confesionale: de unde de problema luandū-mi a demostri preferintia școliloru confesionale fetia cu cele comunale — prin combinarea statutulu organicu cu legea de instructiune publica; voiu incepe mai antai cu estragerea testulu din legea de instructiune publica, ca onoratu cetitoriu se cunoscă baremu cadrulu acestei legi, careia din nenorocire i sentimū dejă urmarile.

Articulu XXXVIII. a instructiunii publice în treb'a școliloru populare, impartitu în 9 capete, consta din 148 paragrafe.

Capulu I. în 7 șș. ai sei tratăza despre obligamintu și libertatea de a invetiă, îndreptatire parintii, tutorii, curatorii, maestrii și stepanii sub pedepă de la 50 cr. pana la 4 florini, — ma și sub luarea sub tutele straine a baietiloru, — a dá la școlă pre pruncii, pupilli, clientii, sierbitorii și tinerii de la 6 pana la 12 ani și respective 15, — afara de cei jaccetori în bôle lipiciose seu tempi la minte; potă inse invetiă și în școlē private — pe langa depunerea esameneloru publice.

Capulu alu II. în șș. 8, 9 și 10 vorbesce despre școlile elementare și superiōre populare publice și private.

Capulu III. suna despre institutiele de instructiune populara, — infiintiate prin confesiuni, unde în §. 11 dice, cumca confesiunile au dreptu a infiintia și sustienē din medilōcele proprie școlē confesionale de ori ce categoria, a aruncă cheltuielē pe credinciosii sei spre redicarea și sustinerea școlēi, a alege invetiatori la școlile sale, a defige salariulu, a defige obiectele și sistem'a invetiamentulu; inse dreptulu acest'a e legatu de urmatoriile conditiuni:

1) Ca la edificarea și strafomarea școliloru se se faca indestulu dispositiuniloru cuprinse în șș. 27 și 28, (adăca școlile se fie edificate pe locu sanetosu, uscate și acomodatū numerulu prunciloru asiă, ca pe fiecare pruncu se se socotēca 8—12 urme patrate, în fine, se se nisuscă toate autoritatile scolare confesionale, ca școlile se corespundă recerintiiloru cuprinse în legea acest'a.)

2) Ca se se tiena în vedere șș. 19 și 34,

mai departe 133 și 141, cari vorbescu despre deschilnirea școliloru de prunci de a le feteloru, despre numerulu prunciloru instruatii de unu invetiatoriu, despre capacitatea invetiatoriloru și alte deprinderi ale loru.

3) Ca în școlile populare baremu urmatoriile obiecte de invetiatura se se propuna: religiunea și moralulu, cetirea și scrierea, socot'a din capu și cu semne, apoi cunoscintia mesurorulu din tiă, geografi'a și istoria tierii, îndrumari practice din sfera economiei rurale și a gradinaritulu, drepturile și detorintele cetatienesci, cantarea, indeletniciri trupesci relative la exercitiile militare.

4) Ca școlile se fie prevediute cu globuri și mape geografice, norme din desemnulu naturalu și

se fie inzestrate cu cele mai de lipsa unelte de invetiamentu.

5) Ca timpulu invetiamentulu se fie pe state mai putienu 8, éra la órasie 9 lune.

§. 12. Ca în școlile superiōre populare și civile, afara de ordinatiunile despre deschilnirea prunciloru de fete (șș. 29 și 63) despre numerulu prunciloru instruitii de unu invetiatoriu (§. 34) se se mai tiena strinsu în vedere și vrest'a aniloru la cursuri (șș. 61 și 68) și obiectulu invetiamentulu (șș. 64 și 74.)

§. 13) Tōto confesiunile potă infiintia și sustienē preperandie, sub conditiunea, ca acelea se fie împreunate cu școl'a practica — spre indeletnicirea teneriloru, ca intr'acelea baremu acele invetiaturi se se potă propune cari s'au aronduitu a se propune și în privintia așperandū (ș. 88) ca în ele se se tiena esamene anuali publice, și rezultatulu se se arete ministrulu de cultu și în privintia teneriloru absoluti se se ronduscă rigorōsele de sub șș. 55, 102 și 103.

§. 14. Fiecare institutu de instructiune publica populara sta sub suprainspectiunea statutulu, visitandū-le prin organele sale în fiecace care anu, ingrigindū de implinirea conditiuniloru din șș. 11, 12 și 13, apoi că ore autoritatile școlare confesionale implinescu și detorintia de veghiare a supra averiloru școlare — amesuratu chiamarei și scopulu? în urma prin autoritatile confesionale agonisescu date statistice despre școlile confesionale.

În §. 15 se amenintă școlile confesionale, că dacă nu vor implini conditiunile cuprinse în șș. 11, 12 și 13 autoritatile superiōre confesionale se vor admonē de trei ori, și neimplinindū neci atunci conditiunile, se va infiintia și școl'a comunala, împoternicindū-se antistia de a aruncă spesele și pe confesionalii școlē confesionale.

Capulu IV în șș. 16, 17, 18, 19, 20, 21 și 22 tratăza despre institutiele infiintiate și sustienute de privati seu reuniuni, cari trebuie se fie prevediute cu diplōme, apoi se-si fie insusitu recunoscintia publica de la senatulu școlariu, și dăca potă indeplinu corespunde recerintiiloru legii acesteia, ajungu a fi institutute publice, unde au a se tienē cu elevii esamene publice și potendū documentă progresu deschilnitu bunu, vor fi ajutate de statu. Inse dăca în institutiele aceste private nu se vor tiena orenduelile cuprinse în legea acest'a seu guvernulu ar observă ceva scaderi morale, potă inchide astfelu de institutu prin inspectorulu guvernialu.

Capulu V suna despre institutiele comunale, populare și anume în §. 23 despre școlile devenite din confesionale în comunale §. 24 școlile facute de toti locuitorii comunei sunt comunale, §. 25 școlile edificate din venitulu generalu a comunei sunt comunale, inse în apendice se dice, că școlile sustienute pana acum din avere și proventurile comunale, se potă tienē și mai departe în usulu de acum'a; inse se indetoresce comun'a, ca tōte școlile confesionali în asemene mesura proporționata se se sustiena de respectivele confesiuni §. 26, dice, că școlile confesionale, voindū a deveni în o stare mai inflorita a progresulu, se potă prefaca și comunale, §. 27 vorbesce despre insusimea școliloru, §. 28 despre implinirea conditiuniloru cuprinse în șș. precedintii, §. 29 ca fetițele se instrue deschilnitu de prunci, §. 30 școl'a confesionala e indetorata a se provedē cu tōte medilōcele de invetiamentu, §. 31 pruncii seraci vor capetă gratis carti, §. 32 comun'a e indetorata a-si procură cartile și instrumintele de invetiamentu pe fie-care anu nainte. §. 33, despre dotarea invetiatorulu comun'a e indetorata a se ingrigi. §. 34, unu invetiatoriu nu e indetoratu a invetiă mai multu de 80 de prunci

§. 35. Comun'a e indetorata a-si sustienē școl'a platindū 5% dupa dărea directa.

§. 36. Inse confesionalii numai intr'atata se indetorescu a contribuē la școlē comunale, în catu concursulu lorū la școlē confesionale nu pestrece 5%. §. 37. Pustele, cari nu-su în stare a-si infiintia școlē în comunele lor se vor alatură satelorū mai de aprōpe, medilōcindū-se astu-feliu prin sucurntia de 5% instruirea filorū acelor'a. §. 38. Fiecare comuna, — infiintandū școl'a comunala, — e indetorata a face si fondulu școlariu în realitati au bani. §. 39. Fondulu școlariu se infiintia din 1/100 a competentii urbarulu cu privilegiulu comasarei și regregariiloru. §. 40. Fondulu acest'a numai spre infiintirea și sustinerea școlēi se potă folosi. §. 41. Fondulu școlariu, dacă nu sunt școlē comunale în comuna, atunci se potă folosi și de școlē confesionale pana se va infiintia școl'a comunala. §. 42. Edificarea școlēi și locuintiei invetiatorulu este é-rasi de detorintia comunei. §. 43. Dăca vre-o comuna va dovedi indestulu că nu potă infiintia și sustienē școl'a, atunci ministrulu va face dispositiune, ca din budgetulu tierii se se deseme o suma pentru infiintirea școlēi sale.

A. Școlile elementare §. 44. Dăca în vre-o comuna, afara de școl'a confesionala, se afla și de alta confesiune 30 prunci, cari n'ar vol se amble la școlēle confesionale; atunci comun'a e indetorata a edifică școl'a comunala și pentru cei 30 de prunci de alta confesiune, — și la sustinerea școlēi au a contribui tōte confesiunile, — în catu li-ar remainē ceva din cele 5% spre sustinerea școliloru confesionale. §. 45. Dăca inse se afla mai putienu de 30 prunci de alta confesiune, atunci școlile confesionale sunt indetorate a suferi frecentarea prunciloru acestor'a pe langa contribuirea de 5%. §. 46. Comunele mai mici, în departe de 1/2 mile geografice potă infiintia la olata școlē elementare comunale. §. 47. Despre instruirea gradinariloru sunt indetorate comunele materne, — de care se tiena școlēle, — a se ingrigi, prin infiintirea școliloru de puste seu prin invetiatori ambulanti. §. 48. Școlile populare elementare contienu 2 cursuri: 1) cursulu cotidianu de 6 ani; și 2, cursulu repetitiunulu de 3 ani. §. 49. În școl'a cotidiană sunt indetorati de la 6 ani pana la 12, — escepndū pre cei ce vor intră în școlē superiōre, de unde pruncii intru întielesulu §. 50 dupa absolverea cursulu antaiu, — dăca langa școlēle confesionale nu se afla școlē corepeditiunale, sunt indetorati a asă școlē corepeditiunale comunale. §. 51. Pruncii seraci sunt scutiti de didactru. §. 52 și 53 suna despre timpulu vacatiuniloru, éra §. 55. vorbesce despre studiile de școlē comunale elementare, cari sunt religiunea și moralulu, și scrierea, computulu din capu și cu semne, cunoscintia mesurorulu din tiă, exercitiu din vorbiri și întielegeri, geografi'a și istoria Ungariei, geografi'a și istoria universala cu referintia la modulū vietuierei și tienstulu locuintiei parintiloru, îndrumari din economi'a rurala și gradinaritu, drepturile și detorintiele supusiloru, cantarea, indeletniciri trupesci cu relatiune la exercitiile militare. §. 56. Programulu instructiunii din timpu în timpu lu-decide și schimba ministrulu de cultu. §. 57. În școlēle comunale, — potendū a amblă copii de ori-ce confesiune, despre instruirea religiunii și moralei au a se ingrigi confesiunile respective afara de 6-rele comune școlare. §. 58. Fiecare invetiacelu se-si capete instructiunea în limb'a sa materna, dăca sunt mai multe limbe în usu, se aplica atare invetiatoriu, carele are cunoscintia limbiloru comunale, éra în comune mai mari se aplica și ajutanti.

B. Școlii populare superiōre. Dupa șș. 59, 60, 61, 62 și 63 în comunele seu orasiele, unde numerulu sufletelorū trece peste 5000, sunt a se infiintia școlē populare superiōre cu 3 cursuri pentru baieti, și cu 2 cursuri pentru fete, — cari, primindū-se pe langa testimoniulu din școlēle elementare, vor primi instructiune din religiune și moralu (de la esortatorii respectivei confesiune), din caligrafi'a și desennu, limb'a materna, magiara și germana, aritmetica și geometria, istoria naturala și fisica, geografi'a și istoria universală și ungarica, principiile agronomiei, constitutiunea patriei, computulu simplu, indeletniciri trupesci, cu privire la exercitiile militare și cantulu. — Éra fetele vor invetiă religiunea

si moralulu, caligrafia si desemnul, aritmetica, limb'a materna, ungeresca si germana, geografia si istoria naturala, cu privire la gradinaritu si indeletnicirile femeiesci, cantulu si lucruri femeiesci de mana. — In §§. 65 si 66 se vorbesce despre numerulu invetiatoriloru si orele scolare.

C. Scólele civile. §§. 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73 tratéza despre infintiarea scóleloru civile in acele comune, unde starea materiala li-érta, cu 6 clase pentru prunci si 4 pentru fete, unde se primescu cu testimoniulu, cá au amblatu 4 ani in scólele elementarie. §. 74. despre obiectele invetiamentulu, *cari sunt:* religiunea si moralulu (propuse de catechetii respectivi confesionali) limb'a materna, sintas'a si literatur'a; unde limb'a instructiunei nu e cea magiara, acolo se se propuna si limb'a magiara si germana, aritmetica in combinare cu aritmetica civila, politica, geometria, geografia si istoria universalá si a Ungariei, fisica si istoria naturala, chemia cu privire la industria si negotiatoria si agronomia, economia séu industria cu privire la lipsele tienstului, statistica, liniamentele fundamentale despre drepturile publice, private si cambiale, comtoaria si desemnul in combinatiune cu geometria, caligrafia, cantulu, exercitii trupesci cu arme, éra in orele extraordinarie limb'a latina si franceza, si musica.

§. 75. In privinta instruerii in limb'a materna si in religione desierescu dispositiunile cuprinse in §§. 57 si 58. — §. 76. Obieptele cuprinse in §. 74 se vor propune in consonantia cu obieptele proponande in 4 clase a gimnasiulu realu. §. 77 *programulu invetiamentulu se va schimbá din timpu in timpu prin ministeriulu de cultu*, asiederea si pentru fete dupa §. 78 ministrulu de cultu póte schimbá obieptele de instructiune. §. 79, *ier'ta ca comunele succesive se póta infintiá clasele scóleloru civile.*

Capulu VI. §. 80. Statulu póte afara de institutelle infintiate de comunitati, cu spelele statulu ori unde radica institute si a le organizá in sensulu §§. 23—78.

Capulu VII. Despre preparandia. §. 81. Statulu va infintiá in 20 de tiensturi ale tierii 20 de preparandie cu spelele sale. §. 82. Pe langa fiecare preparandia se vor infintiá scóle practice. §. 83, langa preparandia se va alaturá si o gradina de dóue jugere, ca tenerii se se indeletnicésca in economia si vieritu. §. 84 si 85 vorbesce despre lefele invetiatoriloru preperandiali. §. 86. In preparandia se vor primí numai astfelu de invetiacei, cari trecendu de 15 ani sunt deprinsi in limb'a materna si au invetiatu studiele propuse in 4 clase gimnasiale, reale, séu civile. §. 87. Cursulu preparandioru e de 3 ani. §. 88. *Studiele obligátorié sunt:* Religiunea si moralulu, pedagogia si metodia, geografia si istoria universalá si a patriei, limb'a materna, magiara si germana, sciintiele naturale si acomodarea loru la agricultura si industria, economia cu exercitii economice si gradinale, constitutiunea patriei, algebra si geometria, cantulu si musica (deschilinitu violina si fortepianulu) caligrafia si desemnul, gimnastic'a si practica invetiatorésca. §. 89. *Ministrulu de cultu e impoternicitu a schimbá din candu in candu programulu invetiamentulu.* §. 90. *Preparandiele aceste, fara distingere de confesiuni,* — fiindu ale statulu, — a instruí doctrina si moralulu, se tiene de chiamarea confesuniloru. §. 91. Preparandiele vor avé incaperi pentru invetiamentu si deslocarea eleviloru, deunde §. 92, elevii, pe langa taps'a moderata se vor primí in institutu unde vor avé cortelu si alimentare, — taps'a o va decide senatulu scolaru, — éra dupa §. 93, invetiaceii sermani, cari vor invetiá bine, — se vor primí gratis, — ma si stipendie remunerationali vor primí, pe care le va otári senatulu scolaru dupa §. 94, — despre rondulu celu bunu si biblioteca institutulu dispunu §§. 95 si 96, despre disciplina si ocaruirea institutulu prin *scaunulu profesoralu* si senatulu *directiunalu* vorbescu §§. 97, 98, 99, 100 si 101. Dupa absolverea preparandioru, — pana in restimpu de 2 ani preparandii sunt indetorati (dupa §. 102) din tóte sciintiele preparandiale, lucrurile si mai alesu din practica invetiaturei a se supune la esamenu, — si numai dupa implinirea acestor'a cu succesu bunu potu dobandí testimonielle, éra dupa §. 103 cari voiescu a fi aplicati de invetiatori in scólele superioére comunale séu cele civile; sunt indetorati a face e-

samenu si din sciintiele propuse in acestea ce, dupa §. 104, de dóueori ne-sucedindu-li, nu se vor admite mai multu la esamenu. §. 105. Preparandie private numai aceia potu infintiá cari au si scoli superioére séu civili, unde se-si póta castigá calificatiune, practica, indetoresce totusi a face esamene ca unu institutu publicu.

6. Preparandie femeiesci. §. 106 vorbesce despre infintiarea preparandioru femeiesci in mai multe parti a tierii, §. 107 despre custarea comuna in institutu pe langa pretiu moderatu. Dupa §. 108 fetele de 14 ani menite de invetiatoresce in scólele superioére si civile comunali; trebue se faca esamenu din studiele roseptive nainte de a fi primite. Cursulu preparandialu (dupa §. 109) e de trei ani, unde afara de professorii mireni, vor fi si invetiatoresce pentru sciintiele femeiesci. — *Studiele in preparandiele femeiesci sunt:* dupa §. 111 doctrina si moralulu, caligrafia si desemnul, limb'a materna si ortografi'a, limb'a magiara si germana, geografia si istoria, metodia, aritmetica, fisica si geografia (cu privire la gradinaritu, deprinderi femeiesci d. e. fiertur'a) cantulu, regulele economiei femeiesci si orondirii bune de casa, practica invetiaturii in sectiunea scólei femeiesci exercitiunale. §§. 112, 113, 114 si 115 vorbescu despre otarirea ministeriala, cá cate fete se potu primí in institutu, — pretiulu moderatu, *despre esamene anuali si finali*, despre disciplina la directorele si senatulu directoralu.

Capulu VIII. Despre potestatile scóleloru poporale. §. 116. Scaunulu scolaru exercicia potestatea comunala asupra scóleloru comunale, (carele se alege, dupa §. 117 de toti locuitorii comunei, éra prin orasie lib. si orasiele cu reprezentantia orasiesca) in sensulu §. 118 pe trei ani; é' nevoindu comun'a a alege acestu scaunu scolaru, dupa §. 119 senatulu scolaru districtualu lu va infintiá prin denumire. — Scaunulu scolaru, dupa §. 120 póte aduce decisiuni cu $\frac{2}{3}$ din membri. §. 121. Scaunulu scolaru alege pre invetiatoriu, visitéza scola, otarésce didactrulu, pedepsesce parintii negliginti, veghiéza a supra invetiaturei si esecutarii legiloru scolarie, a supra fondulu scolare, e forulu anteiu in cause disciplinare, cere socotéla curatorelui, relatiuneza despre procedur'a antistiei comunale, — carea are a le substerne senatulu scolaru districtualu, — in sensulu §. 122 cere socotéle curatorelui, le substerne Antistiei comunale spre suprarevisiune, — si asiá le nainta senatulu scolaru.

§. 123. *Tóta tier'a se imparte in districte inspectorale* si dupa 124, — inspectorii se denumescu de ministrulu cultulu peste unu districtu statatoriu din 300 de comune, carele cu senatulu scolaru presiedutu de densulu, manipuléza *tóte trebile instituteloru institutiunei poporale; inse suprainspectiunea scóleloru confesionale numai cu intrevénirea inspectorului se exercéza.*

§. 125. *Senatulu scolaru se compune:* din cate unu membru de fiecare confesiune, — de 4 invetiatori tramisi din corporatiunea tuturor invetiatoriloru, pe ceia lalti membri, mai pucieni 14, mai multi 34, — i-alege comitetulu comitatensu, — apoi cetatea libera regésca inca alege $\frac{1}{3}$ din acesti membri.

Membrii se alege pe 5 ani, — dupa §. 126. — Buda-Pesta — dupa §. 127 singura are unu senatu scolaru. — §. 128. Inspectorulu districtualu in fie-care anu visitéza tóte scólele poporale cate odata barem priveghiandu esecutarea legiloru, — mai departe e-ceptuesce — *dupa instructiunea ministeriala* — tóte ordinatiunile instructiunale in scólele comunale si private au sociale — substernendu in fie-care anu relatiune detaiata la ministrulu cultulu despre scólele acestea si despre cele confesionale. In fine elu e presiedinte la senatulu scolaru si la celu directiunalu (la preparandie) capetendu léfa de la guvernulu dupa §. 129.

§. 130. Senatulu scolaru essamina socotile substernute de scaunulu scolaru, e forulu alu doile in tóte causele disciplinare comunale, in caus'a scaunulu scolaru contra invetiatoriu si vice versa judeca si aduce sentintia (apelarea e de-a-dreptulu la ministeriu.) Discute a supra relatiuniloru instructiunale a districtulu si nepotendu ajutá defeptelor, — asterne proieptu comitatulu si de aici se nainta ministeriulu de cultu. §. 131. Senatulu scolaru, (tienendu adunare in fie-care patariu de anu, membrii vor primí diurne) e indeto-

ratu a substerne in fie-care anu relatiune despre operatele sale in districtu si despre starea invetiamentulu reprezentantiei comitatenséu orasiesci.

Capulu IX. Despre invetiatori. In sensulu §. 133 de acú nainte numai aceia póte fi invetiatoriu, carele va fi absolvatu in atare institutu publicu si a facutu esemenele din cursulu preparandialu — dobandindu testimoniulu recerutu: Invetiatorii fora testimonielle remanendu in oficiu, — sunt indetorati a legitimá prin superioritatea visitatória de scoli — capacitatea invetiarii si desteritatea; cei ce vor legitimá acestea, vor fi indetorati mai departe a-si suplini invetiatur'a in atare institutu preparandialu. §. 134. Esamenu se póte face si numai dintr'unu studiu, care se resólva respectivulu a-lu invetiá in atare institutu. §. 135. In scólele civile se potu aplica si barbati de specialitate, recunoscuti pe calea literaturii, fara a face esamenele.

§. 136. *Sub presidiulu carui-va membru* emisu de senatulu scolaru se alege invetiatoriu prin scaunulu scolaru comunalu, era ajunctii, — dupa §. 137 — ii chiama éra si scaunulu dintre atari teneri cari au absolvatu preparandia, — desi nu-su invetiatori cu diploma; — éra daca scaunulu neglege chiamarea, senatulu va tramite ajunctu. §. 138. Invetiatoriu se alege pe victia, si numai din negligintia grea, escesu moralu séu crima se pote depune pe bas'a sentintiei scaunulu scolaru. §. 139. Loculu vacantu invetiatorescu are a-se ocupá pana in diumetate de anu sub care restimpu se aplica unu ajunctu. §. 140. Dupa mórtea invetiatoriu tóta léfa o va trage veduv'a si orfani diumetate de anu. §. 141. Invetiatoriu póte fi membru in orice corporatiune, inse alta diregatoria nu póte primí. *Invetiatorii confesionali potu inse ajutá la funtioni si servitii ddieesci.* §. 142. *Lefile invetiatoresci le otarésce* scaunulu scolaru comunalu pe langa aplicarea senatulu scolaru: inse afara de locuinta si gradina de unu jugeru, lefele nu potu fi mai mici, de catu: in scólele elementarie invetiatoriu 300 fl. v. a. si ajunctulu 200 fl. — in scólele superioeri invetiatoriu 550 fl. — si ajunctulu 250 fl. v. a. in scólele civile invetiatoriu 800 fl. si ajunctulu 400 fl. v. a.

§. 143. Unde pana acuma a fostu in usu a se dá o parte din salariu in naturale, usulu acest'a remane si de aci nainte — statorindu unu pretiu diametralu din 10 ani alu bucatelor, — carele nu se va mai poté schimbá, éra dupa §. 144, — unde léfa e mai mare, de catu ceea din §. 142, aceea va remané si mai departe asiá. §. 145. Din léfa anualá a invetiatoriloru se va detrage 2% spre infintiarea casei ajutoriale, aministrandu-se la senatulu scolaru, carele va tramite banii la ministrulu de cultu, unde se vor manipuléza sub respunderea socotellei. Din fondulu acest'a se vor ajutá invetiatorii nepotentiosi, veduvele si orfani.

§. 146. Orfani invetiatoriloru se ajuta si din casa statulu.

§. 147. Invetiatorii din scólele elementarie si superioére comunali vor infintiá a corporatiune profesoralá in totu districtulu, care impartindu-se in atate tracturi, cate are comitatulu, — va tiené in fie-care anu o conferintia profesoralá din totu districtulu, si de dóue ori in totu tractulu cu *spelele comunelor.* —

§. 148. Cu esecutarea legei acesteia se impoteresce ministrulu de cultu.

Acest'a este pe scurtu cuprinsulu legei, ce trebue se-lu cunóscemu, voindu a intrá in compararea lui cu statutulu organicu.

(Va urmá.)

Fabriciu.

Langa **Crisulu Albu**, in 1/13 aprile 1869.

Dle Redactore! „Criticele, fia catu de aspre, revérsa numai lumina, si nici o data nu detragu din meritu talinteloru adeverate.“ Asié citramu de curendu intr'o fóia romana si asié credemu si noi.

Nu vi potemu spune, catu de multu ne interesámu pe aici de tóte scrierile, vórbele si faptele barbatiloru nostri politici, barbatiloru „conducatori“, cum ne-am dedatu a-i numí. De aprópe doi ani ne insociramu trei-patru amici pentru a le studiá tóte bine, din temeiu, si apoi a ni face judecat'a, vreu se dicu critica nostra — nepreocupata. Astadi mai

vertosu, candu prevedinti'a ni-a pusu natiunea la o ispita atatu de grea, in catu — vai de noi, daca intru orientarea nostra ne vom luá dupa meteori in locu de stele si lucéferi!

Asié citramu si desbaturamu acum de curendu discursulu dlui Dr. *Hodosiu* catra alegatorii sei in Bradu, si-lu gasiramu demnu de onórea, d'a-lu face obieptulu *primei nostre critice in publicu*, si ve rogámu a o primí in colónele pretiuitulu organu ce redigeti.

Elocinti'a dlui H. n'a lipsitu a ne incantá si acum, casi alta data; asié si logic'a dsale am aflat'o totu picanta si adese cutediatória, casi — pururea, de candu avemu norocirea a-i cunóscce produsele spiritulu. Dar cu politica si manierele dsale — nu ne potemu impacá si n'am dorí ca acestea se afle imitatiune. Éca de ce: pentru cá ratarcirile si slabitiunile la corifei sunt indieciutu daunóse, fiindcá rapescu pe multime si sunt pururea anevoia de coresu. Este deci detorinti'a criticea a le intempiná de timpuriu, pana se nu fia apucatu a prinde radechine afunde.

Candu unu conducatoriu in lupt'a politica cutéza a se laudá, si provóca aplause nainte poporulu, *pentru cá a fostu si a lucratu pururea fora Programu:* unulu ca acest'a pré usioru seduce pe poporu a crede, cá — Programele sunt nescari *nemicuri*; éra pe inteligintia pré usioru o face se créda, cá densulu séu nu pricepe insemnetatea politica a Programelor, séu nu are de cugetu a se supune la disciplina, la acésta conditiune absolutu necesaria, daca este ca lupt'a se fia seriósa si eficace.

Candu apoi mai departe totu acelu conducatoriu, indatu dupa acésta esie la lumina cu unu *Programu formalu*, pe care-lu botéza de alu seu, fora se spuna cá este — propriaminte alu intregi partite nationalé, atunci — vrendu-nevrendu te scapa surisulu, si de atare logica si de maniera.

„*Sum romanu!*“ — este o devisa, o parola — pré bine sunatória, dar — slabu programu politicu astadi, candu ea tocma asié resuna de pre budiele unui Hoszu, Fauru, Ivacicovicu etc. Intipuiti-ve ce ofensa si absurditate ar fi, a afirmá, cá acestia casi H. au totu unu Programu politicu! — Este unu lucru pré genialu, a introduce poesie in politica, numai catu prin acésta genialitate poesie a incetatu a fi incantatória, si politica a incetatu d'a fi — solida.

Multu, fórté multu ni-a placutu, si este intr'adeveru pré nimerita asemenarea intre *pactulu modernu alu dualistiloru* si intre *uniunea celoru trei natiuni din Ardelu* de la 1437; numai catu — nu e nóua si nu e a dlui H. Am citi'o — sunt acusi trei ani — in „*Albina*“ intr'unu articlu intitulatu — *parenise:* „Regimulu ungerescu si noi.“ — Sidin acésta totu mereu ne convingemu, cá in abundantele capu alu dlui H. cele proprie nu sunt sortate de cele straine, asié apoi esu la lumina, esu d'a valm'a si se escontéza tóte ca ale sale. Critica ce i s'a facutu in acésta privintia asupra discursulu seu din adunarea generale a asociatiunei literarie Transilvane de la Alba-Julia, si asupra celuia de anu din societatea academica, ar fi trebuitu se-lu faca mai cautu si mai scrupulosu, daca o data remane pentru — laudabila latina, d'a-si publicá tóte, pana la unu cuventu.

Candu dlu H. intr'o adunare de multu poporu sie-si devotatu, aflá de bine a intoná si apoi a publicá si prin gazete, cá — *densulu a fostu celu d'antatu*, si inca pentru primulu momentu *isolatu*, carele in fauru 1866 la desbateré adresei in diet'a Ungariei a aperatu *autonomia* si *nependintia* Transilvaniei, — prin acésta dede o eclatanta dovéda de — modestia. Dar lucrulu pentru ceice n'au fostu atunci la facia loculu in Pesta, séu nau avutu ocaziune a privi dupa culise, merita o mai d'aprópe aplicatiune.

A fostu — atatu in conferintia publica a tuturor deputatiloru, catu si in adunarea confidentiala a celoru ce-si stau mai aprópe — seriosu desbatuta cestiunea: *daca deputatii nationali la desbateré adresei ar fi se renoiesca emendamiintele facute totu la adresa in diet'a din 1861!* — si fiindu cá pe d'o parte intrasera in atingere cu dlu Deák, si acest'a se aretase intru catu-va plecatu nationalitatiloru, d'alta parte fiindu cá nu erá cu potintia a se orientá in catu pentru intentionile tronulu facia cudiet'a sicu magiarii, si asemenea nu erá cu potintia a se orientá

in privința deputatilor nostri din Ardelu, in conferința ablegatilor s'a decisu, că pentru a încunungi iritatie și conflicte premature, deputatii romani se nu mai facă și a-pere emendamine formali, ci se dechiare simplu, că sustinute emendaminele de la 1861, între cari — firesce, și celu referitoriu la autonomia Transilvaniei. Asemenea in adunarea privata mai angusta, totu din motivele atinse și inca din o suta altele, toti s'au pronunțiatu contra inteniunii dlui Hodosiu d'a face emendamentu și scomotu mare in cestiunea Transilvaniei. Cu toate acestea dl H. neconsiderandu concludulu conferinței și votulu consultei confidentiale, de capulu seu a pasitu la medilocu cu emendamentulu seu; nu totusi singuru, ci spriginutu cu tota energiă de condeputatulu seu dlui Borlea, carele uniculu era pregatitu la acestu pasu.

Astfelu de întreprinderi dibaci, precum veduramu repetindu-se un'a din partea dlui H. și in 19 ianuaru a. c. in Baia-de-Crisiu, se potu splică de efussulu genialitatei, carea nu cunosce restringeri, dar si ca — pruritu d'a paré genialu in locu de — absolutu. Urmarile potu dá deslucire, că — care este adeverulu?

Destulu că pasulu dlui H. fu incoronat cu o multime de adrese multumitorie și gloriificate, despre a caror'a origine si publicare mai prin toate gazetele, — noi, cari si insii am contribuitu óresi-catu-va, nu vom dice, de catu — „habeant sua fata!“ — A mai fostu inse si alta urmare, că adeca deputatii nostri pentru a evita o ruptura, se induplecara a-si modifică concludulu de mai nainte astfelu, in catu se nu se véda tocmai calcatu.

Dar fiindu că dl H. in modestia sa pretinde, că densulu ar fi fostu celu d'antau, carele a aperatu autonomi'a Transilvaniei in dieta Ungariei, firesce tiendu mai multu la aceea, că au fostu celu d'antau, de catu la rezultatu; nóa in sentiulu nostru de dreptate se ni fia iertatu a spune, că in dieta Ungariei cu vr'o cinci ani înainte de dlui H., adeca la 1861, totu la ocaziunea desbaterii adresei, apucase a aperá altu barbatu romanu caus'a autonomiei Transilvaniei, si inca in deplinu acordu cu colegii sei de partita, dar si cu — ne-amenatu altu efectu si rezultatu!

De adrese seu auditu-felu de semne de recunoscintia — n'am auditu; póte că i se vor fi datu, dar prin gazete — nu s'au publicatu; póte érași că romanii ardeleni facia de acelu barbatu vor fi tienu, că densulu — n'ar avé lipsa de d'astea: atata inse scimu cu totii pré bine, că urmara in doue rescripte catra dieta — doue enunçiate maiestatiche de acelu-si intielesu casu aperarea; éra petemeiulu acelu altissime enunçiate urmă dieta din Sibiu, si recunoscintia natiunei romane in Transilvania! — Atata pentru asta data.

Am aflatu necesarie aceste reflexiuni tocmai in acestu momentu, fiindu că tocmai se deschide érași dieta Ungariei, si am dorí ca barbati nostri de frunte de la dieta se fia con-

vinsi, că — suntemu cu cea mai mare priveghiare si atentiune la toti pasii si toate cuvintete lor si — ni le insemnamu pré bine, éra candu cere trebuint'a, ni spunemu si judecat'a asup'r'a lor — dupa convingerea si datele nostre positive, éra nu dupa fanfare si informatiuni unilaterale.

Trei frati de cruce.

Publicatiunu.

Din partea comitetului partidei nationale romane din comitatulu Aradului, cu acésta se face cunoscutu tuturor membrilor partidei, cumca in 6 maiu a. c. st. nou, adeca joi dupa pasile greco-orientale, la 9 óre se va tiené in Aradu la locul indatinatu una adunare generala extraordinaria a partidei, — la care cu acésta sunt provocati toti membrii partidei a se infatisá in numeru de catu mai mare, de óraçe in acea adunare generala vor fi puse la ordinea dilei mai multe obiecte forte momentóse si afundu taiatórie in trebile pardei.

Totodata se facu atenti membrii comitetului partidei, cumca nainte de adunarea generala cu o di, adeca in 5 maiu a. c. st. nou la 9 óre demaneti'a se va tiené siedintia de comitetu, fiindu de doritu ca la aceea se partecipe in catu ar fi cu potintia toti membrii comitetului standu-ne nainte agende de mare interesu.

In fine se face observare, că afara de acésta provocare facuta prin diarie, nu se va indreptá neci catra membrii partidei, neci catra membrii comitetului provocare deschilinita; si asiá domniele lor se nu ascepte alta provocare, ci cei cu influintia se caute a incunoscintia si provocá la participare si pre alții cari se afla in apropierea lor.

Datu din siedinti'a comitetului partidei nationale in Aradu 7 aprilu 1869 stilulu nou.
Ioane Popovicu Desseanu m. p.
presiedinte substitutu

Ioane Goldisiu m. p.
notariulu partidei.

Cum se economiséza bisericesce in protopresbiteratulu Hasiasului in dieces'a Aradului.

Parintele Nicolae Giucu din Rachita, vrendu a-si face pre ginerele seu de capelanu supranumerariu in locu, cugetá că e de prisosu a modilocí acésta prin unu sinodu comunalu bisericescu, ba redimandu-se pre aceea că de unu lungu timpu in cóci se face treb'a cu dl prota cu cate unu porcelu grasuti, apoi audimu cumca dl prota respectivu, fora a voi se scie de sinodu parochialu, dupa datina usuata pana acum'a, a provediutu pre ginerele preotulu cu relatiune catra dl episcopu ca se-lu popésca. Noi locuitorii din Rachita ne-am fostu adresatu in acésta cansa catra pré santitulu episcopu a Aradului cu ro-

garea ca se nu permita a se face acésta in contra vointiei intregii comune bisericesci, ci se-si aduca a minte, că concludulu sinodalu este multu mai próspetu de catu se-lu decuitarii. O asemenea cauza vre se se faca si in comuna vecina Padurani, in carea inca nu s'a tienu sinodu parochialu pentru indeplinirea unei parochie veduve, si totusi audimu că dl prota respectivu inca a provediutu pe unu teneru teologu cu asiá numita relati'a. Pana acum'a totu am strigatu in contra abusurilor bisericesci sinodu! sinodu! dar acum'a debue se strigamu: respectu! respectu! concludelor sinodale!

Economia.

Tergulu de Viena.

Preturile negótelor sunt:

	centenariulu (marge, mace)		baní	marf.
Bumbaculu Egiptianu	—			
„ Nordamer, middl.	84.— 87.—			
„ Grecescu	—			
„ Levantinu 1.	67.— 70.—			
„ Persianu	—			
„ Ostind. Dhool fair	72.50 73.50			
„ „ midd. fair	—			
Canep'a de Apatin	17.75 21.—			
„ „ Itali'a, curatita fina	64.— 78.50			
„ „ „ medilocia	46.50 60.—			
„ „ Polonia naturala	16.50 19.—			
„ „ „ curatita	23.50 32.—			
Inulu natural de Polonia	18.— 20.25			
„ „ Moravia naturalu	27.— 40.25			
Mierea naturala de Ungari'a	18.— 19.—			
„ „ Banatu alba	19.75 21.—			
„ „ Ungari'a galbena	18.25 19.25			
Sementi'a de trifoiu din Stivia de cent.				
„ cea rosia curatita	25.50 27.—			
„ „ lucerna italiana	33.— 34.50			
„ „ francoesca	44.— 48.—			
„ „ „ ungrúesca	33.— 34.50			
„ „ „ curatita	35.— 37.—			
Talp'a lucrata (Pfundleder prim.)	96.— 99.—			
„ „ („ Corametti)	88.— 94.—			
Pelea de bou, uda cu córne, cea din Polonia de B	26—27			
„ „ din Ungari'a de B	28—29			
„ „ „ uscata cent.	60.— 63.—			
„ „ vaca „ „	62.— 65.—			
„ „ vitielu „ „	129 134			
„ „ „ ou capetine	116 121			
„ „ „ din Poloni'a cu capetine	85 90			
Oleulu pentru templari celu negru	14.50 15.25			
„ „ „ celu brunetu	23.25 25.—			
„ „ „ celu galben.	23.— 24.25			
Oleulu de inu	23.— 24.50			
„ „ rapitidu (rafinatu)	22.50 22.75			
„ „ terpentinu galitianu	16.— 18.—			
„ „ „ ruseacu	16.50 18.50			
„ „ „ austriacu	24.— 25.—			

	baní	marf.
Colofoniu	6.—	6.50
Smol'a negra	6.25	6.75
Unsóra de cenusia din Iliri'a	19.25	19.75
„ „ „ Ungaria (alba)	17.25	17.75
„ „ „ „ (albastra)	14.50	15.50
Rapiti'a din Banatu, metiulu austriacu	5.75	—
Perulu de capra din Romani'a	38.—	40.—
Lan'a de óie, cea de icrna	75	100
„ „ „ „ vera	60	65
„ „ „ „ mielu (fina)	160	175
„ „ „ „ óie din Transilvani'a	fl. 93	95
„ „ „ „ Bra'il'a, Jalomitia	71	73
„ „ „ „ Romani'a mare	67	70
„ „ „ „ mica	61	64
„ tabaci (Gárber) din Romani'a	56	62
„ óie din Banatu, cea comuna, grósa	50	—

Cursurile din 19 aprilu 1869 n. sér'a

(dupa arátare oficiala.)

	baní	marf.
Imprumutele de stat:		
Detori'a statulu 5% unif. interese in note	61.90	62.10
„ „ „ „ argintu	70.—	71.10
„ „ contributiunali	98.50	99.—
„ „ „ „ n'oué in argint	63.25	63.50
Cele in argint d. 1865 (in 500 francoi)	—	—
„ metalice cu 4 1/2%	55.50	56.—
„ „ 4%	46.—	49.50
„ „ 3%	37.25	37.75
Efecte de loteria:		
Sortile de stat din 1864	123.30	123.50
„ „ „ 1860 1/2 in cele intregi	101.—	101.20
„ „ „ 1/4 separata	102.—	104.50
„ „ 4% din 1864	92.—	93.—
„ „ din 1839, 1/2	205.—	206.—
„ bancuel de ordet	163.00	163.50
„ societ. vapor. dunarene cu 4%	97.—	97.60
„ imprum. princip. Salm à 40 fl.	42.50	43.—
„ „ cont. Palfy à „	35.—	36.—
„ „ princ. Clary à „	37.50	38.—
„ „ cont. St. Genols à „	83.7	84.—
„ „ princ. Windischgrätz à 20	22.50	23.—
„ „ cont. Waldstein à „	24.50	25.—
„ „ Koglevich à 10	17.—	17.50
Obligatiuni deservicátore de pamentu:		
Cele din Ungaria	81.—	82.—
„ Banatul tem.	78.75	79.50
„ Bucovina	72.—	73.—
„ Transilvania	74.75	75.25
Actiuni:		
A bancuel national	725.—	727.—
„ de ordet	285.90	286.10
„ „ „ „ „	830.—	832.—
„ „ „ „ „	317.—	317.50
A societatei vapor. dunar.	573.—	575.—
„ „ „ „ „	311.—	318.—
A drumulu ferat de nord.	230.90	230.60
„ „ „ „ „	332.50	333.—
„ „ „ „ „	185.—	186.—
„ „ „ „ „	232.60	233.80
„ „ „ „ „	212.50	213.50
„ „ „ „ „	187.—	187.50
„ „ „ „ „	160.50	161.—
Bani:		
Galbenii imperatesci	5.85	5.87
Napoleon'ori	09.95	09.96
Friedrichs'ori	10.40	10.50
Saverenii engl.	12.40	12.50
Imperialii rusesci	—	—
A giutalu	122.—	122.50

Seidlitz-Pulver
de
MOLL.

Depositulu centralu de trimitere : Apotec'a la „Storch“ in Viena.

Spre luare a minte. Pe fie-care scutula de Seidlitz-Pulver d'alu meu si pe fie-ca din hártiele ce invelescu dos'a este oficialminte imprimata a mea marca de precautiune.

Pretulu unei scutule orig. sigilate e 1 fl. 25 cr. Indrumare in toate limbele. Acestu pulbere ocupa fara indoie la antaiulu rangu intre toate medicaminele pana acú cunoscute de casa, prin actiunea lui extraordinaria, dovedita in tare multe casuri; precum multe mfi de scrisori de recunoscintia ce le avemu din toate partile a marei imperatii adeverescu că s'au folotitu contra *incuierei, nemistuirei si a oparirii*, mai departe contra *gárciloru, bólei de rerunchi, de nervi, palpitarii inimii, durerii nervóse de capu, congestiunei de sange afectiuniloru artritice a membriloru*, in fine contra inclinatiunei spre *isteria, ipocondria, a gretiei* s. a. si a efectuutu vindecare durabila.

Se afla deposite in **Bucuresci**: la I. Martinovici, la F. Ovesa; in **Botosiani**: la I. Schmelz, apotec. in **Galati**: la apotecarii M. Curtovich si I. A. Cikersky, la apotec'a de curte; in **Giurgevo**: la M. G. Binder; in **Ibraila**: la apotecarii S. R. Petsalis si Dr. C. C. Hepites, la A. Frischmann, si Georgiu Kauffmes apotecariu; in **Iasi**: la A. Jassinski; in **Ruscinea**: la J. Mohos.

Prin firmele de susu se póte inca procurá

Adeveratu oleu de ficatu de chitu.

(Dorsch-Leberthran-Oel).

Soiulu celu mai curatu si folositoriu de untura medicinala din muntii Norvegiei.

Fie-care butelia, pentru a se deoseb. de alte soiuri de unori din ficatu, este proveduta cu marca mea de precautiune.

Pretulu unei butelie intregi, cu indrumare 1 fl. 80 cr.; o 1/2 de butelia 1 fl. v. a.

Adeveratu oleu de ficatu de chitu se folosescu cu celu mai bunu rezultatu la bóle de peptu si de plamani, la scrofule si rachitis. Vindeca cele mai invecchite bóle reumatice si de podagra, precum si esanteme.

Acestu soi carole este mai curatu si folositoriu intre toate oleurile de ficatu se castiga prin cea mai ingrigitória adunare si alegere de chíti (dorschfisch), inse fara nici unu felu de procesu chemicu „de óraçe fluiditatea din stiola originala se afla in tocmai in acea stare primitiva, ne-slabilita, precum a csitu nemedilocitu din man'a naturei.“

A. Moll, apotecariu si fabricantu de produse chimice in Viena.

Hair Dye

(cu marca propria inprotocolata la oficiatulu)

celu mai nou, mai bunu si cu totulu nestrictoriu

Preparatu de coloratu perulu

in negru, brunetu seu brunetu deschis;

cu carele tie-care si póte colorá perulu capulu seu barbei ducabili si fora de totu periculu; preparatulu acestu e de aceea cu totulu nestrictoriu, pentru că e compusu curatu numai din substantie vegetabile. Succesulu e securu si suprindeitoriu; colorile sunt forte naturali; osoperarea forte simpla si calitatile eminente ale articulu acestuia intreca toate cele existente de pan'acum'a.

Preturile:

1 Cartonu Hair Dye cu indrumare la intrebuintare 2 fl. 50 cr.

Periele tasele si peptenele necesarie la intrebuintare se viudu a cartonu cu 50 cr.

Pasta de coloritu perulu, mai alesu o recomandamu dameloru spre colorirea perulu si geneloru in scutula cu peptenu si peria 1 fl. v. a.

Preparatu de unu perulu

celu mai bunu medilocu pentru crescerea si conservarea perulu.

Preturile in detaliu:

1 Flacon (sticlutia) de oleu filtratu de unu perulu 1 fl., in forma de pomada intr'o ladutia decorata in modu elegantu 60 cr.; ca cosmetica (medilocu de frumsetia) 50 cr., pomada de ast'a pentru a colorá perulu in negru seu brunetu costa o ladutia din sticla do alabastru 1 fl., ca cosmetica 50 cr., pomada de barba, negra, blondina, ori bruneta 25 cr., unu cartonu (o ladutia de hartia grósa) pregatitu in modu elegantu provediutu cu 5 bucati r. c. privilegiate preparate de unu perulu, menitu spre decorarea unei mese de toaleta; pentru dame 3 fl., pentru barbati 2 fl. 80 cr.

Reseda-Pomada pentru conservarea perulu, o ladutia 1 fl., cu cosmetica 30 cr.

Laptele frumsetii pentru infrumsetirea fetii cu 40 cr. unu flaconu.

Pasta aromatica de dinti pentru servarea dintiloru si a gingieiloru cu 40 cr.

Eau Athenienne (apa atenienea) esintia adeveratu francesa pentru perderea matretii unu flaconu 1 fl.

Pulcherinu; acestu medilocu suplinescu cu totulu albelete a 1 fl. 50 cr.

Tote sortile de Clicerina ca produse de profumaria se capeta cu cele mai convenabile preturi.

Tote sortile de lucrari din peru, paruce pentru domni si dame de totu felulu, chice, bucle, chignons in forma mai moderna si impleturi de peru se preparu estinu si frumosu, si procurarile in strainetate se efectuescu cu promptitudine.

Totu de-odata se afla in depositulu meu cele mai fine estrase francesci de profumurile cele mai placute, si procuru cu placere toate articule incredintiate mie si anume toate marfele de parfumaria si alte articule de toaleta cari se aducu in comerçulu internu si esternu.

Procurarile in strainetate se facu pe langa tramitarea pretulu si 10 cr. pretu de invelitu.

Villelmu Abt

frisariu, parfumariu si proprietariu de mui multe privilegii.

in Viena, (Kárltnerstrasse Nr. 51 et Neubau, Neubaugasse Nr. 70.)